

АНАЛІЗ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Обґрунтовано теоретико-методологічні основи аналізу економічної безпеки країни та її складових, зокрема, фінансової безпеки. Визначено основні фактори негативного впливу на складові економічної безпеки країни, на основі отриманих результатів змодельовано загрози фінансовій безпеці країни на поточний період.

Обоснованы теоретико-методологические основы анализа экономической безопасности страны и ее составляющих, в частности, финансовой безопасности. Определены основные факторы негативного влияния на составляющие экономической безопасности страны, на основе полученных данных смоделированы угрозы финансовой безопасности страны на текущий период.

Grounded teoretiko-methodological bases of analysis of economic security of country and its constituents, in particular, financial safety. Certainly basic factors of negative influence on the constituents of economic security of country, on the basis of the got results threats are modeled financial safety of country on a current period.

Постановка проблеми. В умовах прискореної глобалізації світового господарства однією з найважливіших економічних проблем в Україні є зростання загроз, зокрема, економічній безпеці держави. Проблеми у сфері забезпечення економічної безпеки не дозволяють створити умови для економічного зростання, ускладнюють здійснення ефективної реструктуризації економіки, мають негативний вплив на фінансову, податкову, страхову сфери та бюджетний процес країни. Основні напрями забезпечення економічної безпеки держави ґрунтуються на положеннях Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Модернізація України — наш стратегічний вибір», а також Концепції Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 березня 2011 р. № 219-р. Тому в сучасних умовах постає питання оцінки та забезпечення належного рівня економічної безпеки держави з урахуванням завдань, визначених основними програмними документами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження змісту поняття економічної безпеки держави, класифікації економічних загроз та інтересів держави, підходів до оцінки рівня економічної безпеки держави, принципів формування системи забезпечення економічної безпеки держави висвітлені у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Л. Абалкін, О. Бандурка, О. Барановський, І. Бінько, В. Геєць, С. Глазьев, Б. Грієр, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, Б. Кваснюк, Т. Ковальчук, В. Манілов, С. Мердок, В. Мунтіян, Н. Нижник, Є. Олейніков, К. Петрова, В. Сенчагов, Г. Ситник, А. Сухоруков, Я. Тімберген, І. Червяков, В. Шлемко, Д. Фішер, В. Варналій та ін. Проблемами формування регіональної політики в контексті забезпечення економічної безпеки держави займалися М. Долішній, Б. Данилишин, Т. Агапова, П. Беленький, Є. Бойко, В. Войцеховський, З. Герасимчук, С. Злупко, М. Козоріз, А. Куклін, Я. Побурко, С. Писаренко, О. Ральчук, Л. Семів, А. Татаркін, А. Федорищева, О. Хомра та ін. Багато питань, пов'язаних із визначенням змісту поняття фінансової безпеки країни як складової економічної безпеки, оцінкою її рівня, формування механізму забезпечення фінансової безпеки, вибором та реалізацією стратегії забезпечення фінансової безпеки залишаються невирішеними, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Метою статті є дослідження фінансової безпеки як складового елементу економічної безпеки держави та моделювання загроз фінансовій безпеці на 2012 рік.

Виклад основного матеріалу. Поняття економічної безпеки належить до числа тих, які, з одного боку, всім інтуїтивно зрозумілі, а з іншого — важко визначаються в досить коректній та вичерпній формі. Відповідно до Закону «Про основи національної безпеки України» національна безпека інтерпретується як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних та потенціальних загроз національним інтересам [1]. Фахівці виділяють декілька підходів до визначення поняття економічна безпека (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «економічна безпека»

Автор	Визначення
Концепція економічної безпеки України [3, с. 5-6]	Економічна безпека розглядається як стан економіки, суспільства та інститутів державної влади, при якому забезпечується реалізація та гарантований захист національних економічних інтересів, прогресивний соціально-економічний розвиток України, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих внутрішніх та зовнішніх процесів
А. Городецький [5, с. 14-15]	Економічна безпека означає надійну і забезпечену всіма необхідними засобами держави захищеність національно-державних інтересів у сфері економіки від внутрішніх та зовнішніх збитків.
Інститут систем енергетики ім. Л. О. Мелентьєва [5, с. 14-15]	Економічна безпека визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз
К. Іпполітов [5, с. 15]	Економічна безпека держави охоплює захищеність всієї системи «економічних відносин, які визначають прогресивний розвиток економічного потенціалу країни і забезпечують підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства, його окремих соціальних груп, а також формують основи обороноздатності країни, захищеність від небезпек та загроз, джерелом яких є внутрішні та зовнішні протиріччя»
Л. Абалкін [5, с. 16]	Економічну безпеку розуміють як «сукупність умов та факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення»
В. Тамбовцев [5, с. 16]	Економічна безпека — це «сукупність властивостей стану виробничої підсистеми економічної системи, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи
Я. Жаліло [7, с. 141]	Економічна безпека країни як «складна багатofакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни; забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання»

Узагальнюючи досвід вітчизняних фахівців, можна сказати, що економічна безпека — це така характеристика, яка забезпечує ефективне функціонування економічної системи держави взагалі, а також не являє собою загрозу для економічних систем інших держав.

Аналіз підходів до визначення поняття «економічна безпека» зумовлює проведення аналізу усього комплексу соціально-економічних процесів з метою подальшого моделювання та прогнозування економічної безпеки. Застосування цього аналізу вимагає поділу останньої на окремі взаємопов'язані складові елементи. Це дає можливість детально розглянути всі чинники, що впливають на економічну безпеку.

У розв'язанні задач аналізу, оцінки та моделювання економічної безпеки держави центральне місце посідає проблема вибору системи критеріїв, які б адекватно відображали

існуючий стан економіки держави в даний конкретний момент часу, та на їх основі — визначення оцінки забезпечення економічної безпеки. Це дає можливість аналізувати, порівнювати і прогнозувати стан економічної безпеки в часовому просторі.

Критерій економічної безпеки — це оцінка стану економіки з погляду найважливіших процесів, що відображають сутність економічної безпеки. Критерій — ознака, на підставі якої виробляється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки. З огляду на це, критеріальна оцінка безпеки містить у собі оцінки:

- 1) ресурсного потенціалу та можливостей його розвитку;
- 2) рівня ефективності використання ресурсів, капіталу і праці та його відповідності рівневі в розвинутих країнах, а також рівневі, за якого загрози внутрішнього і зовнішнього характеру зводяться до мінімуму; конкурентоздатності економіки;
- 3) цілісності території та економічного простору;
- 4) суверенітету, незалежності й можливості протистояння зовнішнім загрозам;
- 5) соціальної стабільності й умов запобігання і вирішення соціальних конфліктів.

Провідний російський фахівець з проблем економічної безпеки К. Самсонов [3, с. 15] виділяє такі групи показників, що відстежуються при організації моніторингу показників економіки країни. Моніторинг у першу чергу припускає фактичне відстеження, аналіз і прогнозування найважливіших груп економічних показників (індикаторів):

- 1) загальноекономічні — ВВП, обсяги виробництва по галузях та найважливіших видах продукції і т. ін.;
- 2) специфічні, у найбільшій мірі ті, що відображають економічну ситуацію в країні на даному етапі, — рівень інфляції, споживання на душу населення, рівень безробіття, міграція населення, смертність і т. ін.;
- 3) часткові, що є важливими для характеристики конкретної ситуації в країні, наприклад, хід сівби або збирання врожаю, ліквідація стихійного лиха або великомасштабної аварії і т. ін.

Сутність економічної безпеки реалізується також у системі показників — індикаторів економічної безпеки. Розрізняють: економічні, соціальні, фінансові індикатори. Серед них: рівень, якість і тривалість життя; темпи інфляції; обсяг грошової маси; рівень безробіття; рівень депопуляції; валовий внутрішній продукт (ВВП); економічне зростання; дефіцит бюджету; державний борг; інтегрованість у світову економіку; сальдо експорту-імпорту; енергетична залежність; розмір золотовалютних резервів; обсяг тіньової економіки.

Для економічної безпеки важливе значення мають не стільки самі показники, скільки їхні граничні значення. Граничні значення — це граничні величини, недотримання яких перешкоджає нормальному ходові розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій у сфері економічної безпеки. Важливо підкреслити, що найвищий рівень безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників перебуває в певних допустимих межах і має свої граничні значення [9, с. 35-38].

З метою визначення рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки держави і визначає перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні оптимальні, порогові та граничні значення, а також методи обрахунку інтегрального індексу економічної безпеки Міністерством економіки України була розроблена і запроваджена Наказом №60 від 02.03.2007 р. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [2].

Аналіз показників економічної безпеки доцільно здійснювати на основі розрахунку системи індикаторів економічної безпеки. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України базується на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні і застосовується Міністерством економіки України для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності. Інші органи виконавчої влади, наукові інститути та інші установи в межах своєї компетенції можуть використовувати цю Методику та визначати рівень складових економічної безпеки для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам у відповідній сфері [2].

Інформаційною базою для розрахунку рівня економічної безпеки України є статистичні дані,

які надаються Державною службою статистики України, Національним банком України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, Міністерством фінансів України та ін. Провівши відповідні розрахунки, були отримані наступні індикатори рівня економічної безпеки України за I півріччя 2011 року.

Таблиця 2

Аналіз стану макроекономічної безпеки

Показники, одиниця виміру	Порогові значення	Фактичні значення		Динаміка нормалізованих значень
		I пів. 2008	I пів. 2011	
Валове нагромадження основного капіталу, % до ВВП	не < 25	25,7	19	небезпечна зона
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів, % до ВВП	-1,5 — +1,5	1,08	+0,3	безпечна зона
Частка наявних доходів нефінансових корпорацій у валових наявних доходах, %	не < 14-15	9,68	9,8	небезпечна зона
Частка сектору загальнодержавного управління в наявних доходах, %	не > 20	20,50	20,8	небезпечна зона
Відношення обсягу ВВП до середнього значення у країнах ЄС, %	не < 75	78,65	22,3	небезпечна зона
Відношення обсягу ВВП (ПКС) на одну особу до середнього значення у країнах ЄС, %	не < 50	24,49	24,77	небезпечна зона
Відношення обсягу ВВП (ПКС) на одну особу до середньосвітового значення, %	не < 100	70,59	74,21	небезпечна зона
Рівень тінізації економіки, % до ВВП	не > 30	28	55	небезпечна зона
Відношення сальдо поточного рахунку платіжного балансу України до ВВП, %	-1 — + 1	7,9	-0,28	безпечна зона
Відношення темпу росту продуктивності праці до темпу росту заробітної плати, разів ²	не < 1	0,96	0,97	небезпечна зона

Аналіз показників стану макроекономічної безпеки (табл. 2) показав, що у зоні небезпеки знаходяться:

- 1) валове нагромадження основного капіталу, значення якого з 2008 року впало на 6,7 % ;
- 2) відношення обсягу ВВП до середнього значення у країнах ЄС, яке порівняно з 2008 роком зменшилося на 56,35 % ;
- 3) відношення обсягу ВВП на одну особу до середнього значення у країнах ЄС та відношення обсягу ВВП на одну особу до середньосвітового значення, рівень якого було у небезпечній зоні у 2008 році і залишилося в ній і у 2011 році, збільшившись відповідно на 0,28 та 3,62 % ;
- 4) рівень тінізації економіки, який із безпечної зони у 2008 році зріс на 27 % до небезпечної зони у 2011 році;
- 5) частка наявних доходів нефінансових корпорацій у валових наявних доходах і частка сектору загальнодержавного управління в наявних доходах, значення яких хоч і зросло, але недостатньо для виходу з небезпечної зони;
- 6) відношення темпу росту продуктивності праці до темпу росту заробітної плати, оскільки рівень заробітної плати не мотивує працівників збільшувати продуктивність.

Таким чином, оскільки більшість показників макроекономічної безпеки знаходяться у небезпечній зоні, то можна сказати, що макроекономічна безпека знаходиться на дуже низькому рівні. Аналіз показників стану фінансової безпеки показав, що виведенню із небезпечної зони підлягають (табл. 3):

² за розрахунками Мінекономіки

Таблиця 3

Аналіз стану фінансової безпеки

Показники, одиниця виміру	Порогові значення	Фактичні значення		Динаміка нормалізованих значень
		I пів. 2008	I пів. 2011	
Бюджетна безпека				
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %	не > 30	32,6	28,7	безпечна зона
Відношення дефіциту / профіциту державного бюджету до ВВП, %	не > 3	0,4	4,77	небезпечна зона
Відношення дефіциту / профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %	не > 5	13,1	15,8	небезпечна зона
Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП	не > 10	6,5	6,6	безпечна зона
Безпека грошового ринку та інфляційних процесів				
Рівень монетизації, %	не > 50	44,1	49,0	безпечна зона
Обсяг готівки, % до ВВП	не > 4	14,9	15,8	небезпечна зона
Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %	не > 107	115,5	109,7	небезпечна зона
Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих комерційними банками, %	не < 30	68,6	66,9	безпечна зона
Обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП	не < 30	38,8	57,2	безпечна зона
Валютна безпека				
Індекс зміни офіційного курсу гривні до долара США до показників попереднього періоду, %	не > 106	96	99,7	безпечна зона
Відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загальних обсягів депозитів, %	не > 25	32,5	42,6	небезпечна зона
Валові міжнародні резерви України, місяці імпорту	не < 3	3,7	5,2	безпечна зона
Боргова безпека				
Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	не > 55	8,6	39,5	безпечна зона
Відношення обсягу державного зовнішнього боргу до ВВП, %	не > 25	6,8	17,9	безпечна зона
Відношення обсягу державного внутрішнього боргу до ВВП, %	не > 30	2,2	0,2	безпечна зона
Відношення заборгованості Уряду за державними цінними паперами до ВВП, %	не > 30	4,7	0,0013	безпечна зона
Безпека страхового та фондового ринків				
Показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), %	не < 8	2,69	2,1	небезпечна зона
Рівень страхових виплат ³ , %	не < 30	29,9	26,4	небезпечна зона
Частка довгострокового страхування ⁴ , %	не < 30	4,3	5,2	небезпечна зона
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам (відносно валових премій), %	не > 25	4,9	4,3	безпечна зона
Частка покриття державними цінними паперами внутрішнього державно боргу, %	не > 30	2,4	1,2	безпечна зона

³ відношення фактичних виплат до отриманих страхових премій⁴ частка валових страхових премій зі страхування життя відносно валових страхових премій

1) показники бюджетної безпеки (відношення дефіциту державного бюджету до ВВП, відношення дефіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі). Позитивно можна відмітити рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, який зменшився на 3,9 %, таким чином вийшовши із небезпечної зони в безпечну.

2) показники грошового ринку та інфляційних процесів, зокрема обсяг готівки (збільшення на 1,1 %) та рівень інфляції (зменшення на 5,8 %, але недостатнє);

3) показники валютної безпеки, а саме відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загальних обсягів депозитів, значення якого збільшилося на 10,1 % ;

4) показники безпеки страхового ринку, такі як показник проникнення страхування, рівень страхових виплат, значення яких зменшилися відповідно на 0,59 % та 3,5 %, та частка довгострокового страхування.

Стан виробничої безпеки можна визначити за показниками, які знаходяться у зоні небезпеки. До них віднесено ступінь зносу основних засобів, матеріаломісткість промислового виробництва, коефіцієнт ліквідації промислових фондів. Ці показники знаходять поза граничним значенням: ступінь зносу надто високий, коефіцієнт ліквідації надто низький, матеріаломісткість надто висока. Це і є головною проблемою України: застаріле обладнання та висока матеріаломісткість продукції.

Стан інвестиційної безпеки можна охарактеризувати зростанням ступеня зносу основних засобів (23,4 %) та падінням частки прямих іноземних інвестицій (16,48 %), відношення обсягів інвестицій в основний капітал до ВВП (5,2 %) та відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП (5,91 %). Внаслідок таких змін стан інвестиційної безпеки погіршився, потрапивши у небезпечну зону.

Стан науково-технічної безпеки загалом можна охарактеризувати як дуже низький, так як шість з восьми показників знаходяться у небезпечній зоні. Стан енергетичної безпеки можна назвати незадовільним, так як більшість показників енергетичної безпеки знаходяться у зоні небезпеки. Такі диспропорції могли бути викликані виснаженням природних ресурсів. Тобто багаторічне добування корисних копалин зменшило їх поклади у надрах землі.

Стан зовнішньоекономічної безпеки знаходиться на критичному рівні. Це зумовлено дуже високою часткою імпорту товарів. Таким чином, Україна імпортує товарів більше, ніж передбачено пороговими значеннями, коли власне виробництво занепадає.

Аналізуючи стан соціальної безпеки, то можна сказати, що її стан можна назвати достатнім, оскільки лише деякі показники знаходяться у небезпечній зоні (відношення мінімального розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму, частка витрат на харчування у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств, рівень тривалого безробіття, наявність житлового фонду в середньому на одну особу, обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, обсяг видатків зведеного бюджету на освіту). Найбільш головні показники соціальної безпеки, такі як рівень бідності, рівень безробіття, співвідношення розміру мінімальної зарплати та прожиткового мінімуму, знаходяться у межах норми. Такий стан міг бути зумовлений намаганнями влади покращити соціальну сферу України.

Стан демографічної безпеки не характеризується стабільністю, оскільки поза межами норми знаходяться такі головні показники як коефіцієнт смертності, сумарний коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт дитячої смертності, демографічне навантаження. Тобто Україні властиве старіння нації, що є дуже негативним явищем для будь-якої держави.

Продовольча безпека України знаходиться на небезпечному рівні, оскільки споживання харчових продуктів на одну особу знаходяться нижче мінімуму. Це зумовлено сповільненням розвитку аграрного сектору України, так як населення переїжджає із сіл до міст, і тому в Україні переважає міське населення.

Таким чином, основний негативний вплив на рівень мала зовнішньоекономічна безпека, зменшення рівня якої зумовлене зростанням розриву між обсягами експорту та імпорту від ВВП, макроекономічна, демографічна та продовольча безпека.

Тобто, зважаючи на основні фактори негативного впливу — зростання інфляції та зростання від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу, можна констатувати, що погіршення стану економічної безпеки у I півріччі 2011 року є першим наслідком негативного впливу на економіку України глобальної фінансової кризи.

Під фінансовою безпекою держави слід розуміти такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Стан фінансової системи значною мірою залежить від гармонійного взаємозв'язку та розвитку всіх її складових. Фінансова система України ще не набула рис, притаманних ринковій економіці, і перебуває в стадії формування. Нині фінансові можливості держави, які залежать від обсягу фінансових ресурсів, залишаються досить обмеженими [10].

Фінансова безпека держави складається з кількох аспектів, а саме: бюджетної, валютної, грошово-кредитної, боргової, безпеки страхового ринку, безпеки фондового ринку. Бюджетна безпека — це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів. Валютна безпека — це такий стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках. Грошово-кредитна безпека — це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення. Боргова безпека — це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи. Безпека страхового ринку — це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування. Безпека фондового ринку — це оптимальний обсяг капіталізації ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави в цілому [6].

На основі проведеного аналізу економічної безпеки України можна змоделювати загрози фінансовій безпеці України на 2012 рік (рис. 1).

Для підвищення рівня бюджетної безпеки держави необхідно законодавчо закріпити основні бюджетні принципи; вдосконалити бюджетне планування; безумовно дотримуватися бюджетно-фінансових і грошово-кредитних пропорцій; розробити систему оцінки бюджетних ризиків; окреслити роль, повноваження і обов'язки у бюджетному процесі всіх його учасників; оптимізувати кількість головних розпорядників коштів держбюджету; скоротити прихований дефіцит держбюджету; вдосконалити міжбюджетні відносини; запровадити досконалу бюджетну статистику; розробити систему оцінки ефективності використання бюджетних коштів; забезпечити прозорість формування та виконання державного та місцевих бюджетів; вжити заходів щодо зменшення бюджетної недоїмки.

Для формування дієвої системи валютної безпеки в Україні необхідні: чіткий і обґрунтований вибір валютної стратегії держави; створення всебічного досконалого нормативно-правового поля та розробка ефективних заходів щодо недопущення його порушення; розробка, затвердження й впровадження системи порогових значень індикаторів валютної безпеки громадян, підприємств, організацій і установ, комерційних банків та держави; постійний моніторинг за світовим валютним ринком з метою завчасного виявлення зародження кризових явищ і вжиття необхідних попереджувальних заходів щодо мінімізації їх негативного впливу на вітчизняний валютний ринок; визначення основних принципів валютної політики держави.

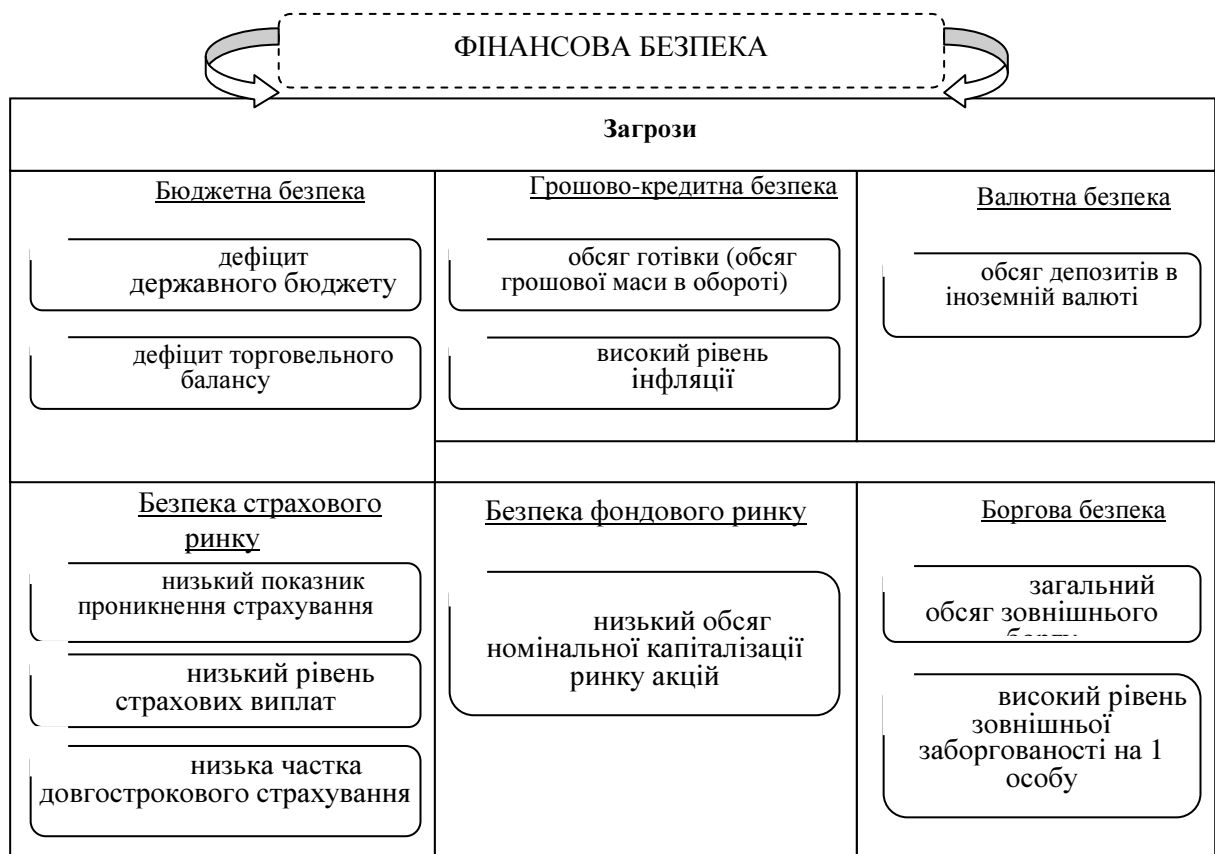

Рис. 1. Моделювання загроз фінансовій безпеці України на 2012 рік
Джерело: авторська розробка на основі [2]

Забезпечення фінансової безпеки вимагає застосування такої податкової політики, яка ефективно сприятиме поживленню ділової активності та економічному зростанню в Україні. Разом з тим у конкретно-історичних умовах не завжди вдається впровадити стимулюючі податкові реформи. Так буває, якщо обсяги податкових надходжень є недостатніми для фінансування базових функцій держави, забезпечення мінімальних соціальних стандартів та витрат на обслуговування та погашення боргів. Отже, роль і місце податкових важелів у системі фінансової безпеки є неоднозначними і суперечливими. З одного боку, оподаткування є основою фінансового забезпечення виконання державних зобов'язань, з другого — може гальмувати економічний розвиток.

Забезпечити належний рівень фінансової безпеки також можна за досягнення належного рівня інвестиційної безпеки. Регулювання інвестиційного ринку і дає змогу забезпечити необхідний рівень інвестиційної та, як наслідок, фінансової безпеки. Забезпечення фінансової безпеки через регулювання інвестиційного ринку дасть змогу задовольнити потреби національної економіки у капіталі, що сприятиме її подальшому розвитку. Серед потенційних напрямів регулювання інвестиційного ринку можна назвати такі: контроль за діяльністю інвестиційних фондів, компаній та іноземних інвесторів; розвиток інфраструктури ринку; оптимізація інвестиційних потоків; формування державної системи страхування ризиків; удосконалення нормативно-правової бази.

Висновки. Таким чином, забезпечення достатнього рівня економічної безпеки держави є обов'язковою умовою її ефективного функціонування. Фінансова безпека як складова економічної безпеки відображає фінансовий стан держави. У ході дослідження було здійснено аналіз економічної безпеки у I півріччі 2011 року. Аналіз показав, що на даному етапі розвитку існують певні загрози економічній безпеці держави та її фінансовій складовій. За наслідками аналізу було змодельовано загрози фінансовій безпеці України на 2012 рік. Для досягнення

належного рівня фінансової безпеки необхідно забезпечити стабільність її складових. Так, для забезпечення бюджетної безпеки необхідно законодавчо закріпити і вдосконалити бюджетне планування та здійснити заходи щодо зменшення бюджетної недоїмки. Для забезпечення належного рівня валютної безпеки перш за все необхідно зробити чіткий та обґрунтований вибір валютної стратегії держави та визначити основні принципи валютної політики. Забезпечення фінансової безпеки через регулювання інвестиційного ринку дасть змогу задовольнити потреби національної економіки у капіталі, що сприятиме її подальшому розвитку.

Література:

1. Закон про Раду національної безпеки і оборони України № 183-98 05.03.1998. // Урядовий кур'єр від 04.04.1998 р. — № 64-65.
2. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» №60 від 02.03.2007. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua/control>
3. Концепція економічної безпеки України // Інститут економічного прогнозування; кер. проекту В. М. Геєць. — К. : Лотос, 1999 — 56 с.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. — Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К. : КНТЕУ, 2004. — 760 с.
5. Геєць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін.; За ред. Гейця В. М. : монографія. — Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. — 240 с.
6. Даниленко А. І. Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації. Том 1 / за ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. — К. : Фенікс, 2008. — 467 с.
7. Жаліло Я. А. Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації // Стратегії національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. — К. : Вид-во «Сантисага», 2001. — С. 141-142.
8. Комарницький І. М. Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави / І. М. Комарницький // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). — №2(49). — 2010. — С. 22-28
9. Макарюк О. В. Напрями забезпечення фінансової безпеки через регулювання інвестиційного ринку // О. В. Макарюк / Актуальні проблеми економіки. — №6. — 2009. — С. 38-42.
10. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/content/ker-program.html>

Надійшла до редколегії 24.02.2012 р.